

Tiedepolitiikka-podcast jakso 4: Ennakointi käytäntöyhteisöissä

Haastattelijana Mervi Friman

□ **Haastateltavina Kristiina Ojala ja Mauri Kantola**

Tervetuloa kuuntelemaan Tiedepolitiikka-lehden podcastia. Minä olen Mervi Friman ja olen yksi lehden päätoimittajista. Tänään ovat vieraana Kristiina Ojala ja Mauri Kantola, jotka olemme kutsuneet podcastiin sen vuoksi, että he kirjoittivat vuoden 2024 nelosnumerossa ennakoinnista. Meistä tuntui siltä, että ennakointi on innostava aihe ja se tuntui kiinnostavan myös lukijoita. Nyt olisi mukava kuulla vielä vähän enemmän ja teidän omin sanoin, kun tiedämme teidät kokeneiksi ennakoijiksi.

Kristiina Ojala

Kiitos että pääsimme tänne podcastiin vieraaksi. Olen Kristiina Ojala Turun ammatti- instituutista, koulutussuunnittelija, ja työtehtäväni linkittyy oikeastaan kokonaan ennakointiin. Olen siirtynyt tähän työtehtävään Turun yliopistolta tutkimus- ja opetus tehtävistä nelisen vuotta sitten, jolloin tämä työtehtäväni avautui uutena tehtävänä täällä. Ajattelen, että Turun ammatti-instituutissa haluttiin tällä tavalla panostaa ennakointiin, kun perustettiin tämä ennakointiin sidottu koulutussuunnittelijan tehtävä. Ennakoinnin parissa olen työskennellyt viimeiset neljä vuotta.

Mauri Kantola

Olen Turun ammattikorkeakoulusta ja olen tehnyt opetus-, tutkimus- ja kehittämistöitä pitkään. Viime vuosina suuri osa työstäni liittynyt ennakointiin ja olemme rakentaneet Turun seudulle ja Varsinais-Suomeen ennakointiverkostoja.

Mervi Friman

Mitä ennakointi sitten oikeastaan lyhyesti ja konkreettisesti sanoen on? Siitä tulee vähän ennustaminen mieleen, mutta lienee puhe jostain ihan muusta. Artikkelia lukiessa huomasin miten systemaattista toimintaa ennakointi on. Se ei taida olla suinkaan pelkkää ideoiden heittelyä, vaikka myös sitä, mutta paljon muutakin.

Kantola Mauri

Ennakointi yrittää ainakin olla systemaattista, mutta kukaanhan ei voi tietää mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Se, mikä on selvää, niin ennakointi ei ole ennustamista, vaan ideana on rakentaa vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia tai visioita tai skenaarioita.

Idea on niiden avulla sitten tavoittaa ilmiöitä ja asioita, jotka tulevaisuudessa ehkä tapahtuvat tai sitten eivät. Eli avarretaan kunkin tulevaisuusajattelua. Lisäksi pyritään henkisesti ja muutenkin varautumaan asioihin, joita ehkä tulevaisuudessa tapahtuu. Juuri kyseinen vaihtoehtoisuus on se juttu, jolla varautumista yritetään saada toimeksi.

Kristiina Ojala

Tähän voisi vielä lisätä, että tekemämme ennakointityön pohjalta pystytään myös tekemään valintoja ja ratkaisuja. Mihin koulutusta esimerkiksi lähdetään kehittämään ja miten opettajan osaamista kehitetään. Kun etukenossa tarkastelemme niitä muutostekijöitä, jotka tulevaisuuteen ehkä vaikuttavat ja seuraamme ympäristöstä tulevia muutostarpeista vihjaavia signaaleja ja rakennetaan näistä vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia ja skenaarioita.

Mervi Friman

Kiitos. Tässä tulikin esiin se, että tarvitaan monenlaista osaamista.

Näitä näkökulmia on paljon, mitä tulevaisuuden ennakoinnissa tulisi ottaa huomioon ja tässä teidän teemananne onkin käytäntöyhteisö. Käytäntöyhteisöt artikkelissanne eli yhdessä tekeminen ja verkostoituminen on hyvin keskeistä ennakointityössä. Miten sitten tällainen verkosto syntyy ja synnytetään? Entä miten synnytetään toimiva ja hyvä verkosto? Puhe on myös luottamuksesta. Se näyttäisi olevan ilmeisen tärkeä osa toivottavasti onnistuvaa ennakointia.

Kantola Mauri

Ehkä tuossa tärkein juttu on juuri osallistuminen ajatellessa meidän itse kunkin näkökulmasta, miten saisimme avarrettua tulevaisuusajattelua. Osallistamalla itse aktiivisesti keskusteluihin ja ottamalla asioita esille, se on se juttu. Myös muodolliset yrittämät ja rakennelmat tietysti toimivat. Sellaisia olemmekin olleet mukana muodostamassa. Ne tuottavat epävirallisia keskustelukerhoja tai kahvipöytäkeskusteluja tai Teams-palavereita. Mielenkiintoisten asioiden ympärille alkaa kerääntyä joukkoa, ja sitä kautta muodollisetkin rakenteet ovat tärkeitä. Siinä verkostot rakentuvat oikeastaan kiinnostuksen mukaan. Mikäli asiasta ei olla kiinnostuneita, niin ennakointi etene. Kiinnostusten kohteiden mukaisesti tässä on edetty, mutta toisaalta kyllä meillä tosiaan myös rakennetta on ollut hankkeissa. Ollaan virallisesti pyritty asetettuihin päämääriin ja kutsuttu ihmisiä osallistumaan ja organisaatiota lähettämään edustajansa. Hedelmällisimmät keskustelut ehkä kuitenkin on käyty vähän epämuodollisimmassa yhteyksissä. Nämä ovat esimerkiksi tuottaneet artikkeleita uudenvuoden kokoonpanoilla tai sitten hankehakuja tai muuten vaan syntynyt keskustelua, joihin on keksitty kutsua joku aika yllättäväkin uusi osapuoli paikalle.

Kristiina Ojala

Olen kyllä aivan samaa mieltä tuosta. Kun lähdetään tällaisiin ennakoinnin verkostojen rakentamiseen, niin niin keskeistä on saada mukaan sellaiset ennakoinnista kiinnostuneimmat, ennakointia tärkeänä pitävät ja sitoutuneet ihmiset. Ja hyvin erilaisista organisaatioista, jotta saataisiin keskusteluihin mukaan monenlaista asiantuntemusta, näkemystä ja näkökulmia, jotka sitten rikastuttavat ja monipuolistavat keskustelua kun rakennetaan skenaarioita.

Yhteisöllinen työskentely nimenomaan synnyttää uudenvuoden ideoita ja ajatuksia, skenaarioita ja erilaisia hankkeita. Tässä tarvitaan luottamusta ja sitoutumista, koska ennakointi on kuitenkin varsin pitkäjänteistä työtä.

Mervi Friman

Kiitos. Kun puhutaan korkeakoulujen ja yritysten yhteistyöstä, niin teillähän on kokemusta hyvinkin monenlaisten toimijoiden käytäntöyhteisöissä, Onko rytmi samanlainen? Useinhan korkeakoulun näkökulmasta ajatellaan, että yritykset toimivat kvartaalitalouden ja -mittareiden ohjaamina ja koulujen aikajänne on melko erilainen. Aiheuttaako tällainen ristiriitoja tai ongelmia työskentelyyn?

Kantola Mauri

Tutkijat ja tiedeyhteisö ovat yleisesti ottaen kiinnostuneet pidemmän ajan tähtäimestä. Tulevaisuudentutkimus on erityisen taitava tarkastelemaan pitkiä syklejä. Toisaalla sitten yrityksissä se on mainitsemasi kvartaali, ja lähiviikot peräti. Ne vaikuttavat paljon ja sinne kauas ei oikeastaan osata, eikä usein ihan halutakaan, nähdä. Mutta se, mikä jää vähän katsomatta, on itse asiassa semmoinen puolivälin tähtäin. Keskipitkän tähtäimen, 5–10 vuotta, ennakointi on vähemmistöissä. Eli juuri etäisyys, jossa tulisi ajatella opiskelijoitamme, joita me juuri siihen aikajänneeseen koulutamme. Koulutamme tietysti opiskelijoita aikaan, jota ei ensinnäkään ei vielä ole. Eli juuri 5–10 vuoden päähän ja juuri se jää vähän pois katsannosta kummaltakin osapuolelta eli korkeakoulut ja yritykset. Tätä olemme yrittäneet tuoda aktiivisesti keskusteluun mukaan: keskipitkä aikajänne tulisi myös ennakoinnissa kattaa.

Mervi Friman

Kiitos. Vielä haluaisin kysyä siitä, että artikkelissa te olette edennyt PESTE-mallin mukaisesti. Siitä olette valinnut sosiaalisen ulottuvuuden, jota tarkastelette tarkemmin. Mukana on ollut eri toimialoja teillä tarkastelun kohteena. Turussa tietysti telakka, satama ja meriliikenne on ollut teitä lähellä. Entä korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden pohdinta, missä sitä pohdintaa tapahtuu?

Kristiina Ojala

Kyllä, yksi tehtäväni on juuri vahvistaa meidän henkilökuntamme ennakointiosaamista ja ennakoinnin valmiuksia. Parhaillaan työstän sitä johtoryhmän kanssa. Olemme esimerkiksi rakentamassa ammatillisen koulutuksen vaihtoehtoisia skenaarioita ja tällä tavalla yritetään johtoryhmässäkin ottaa haltuun ajattelua siitä millaisia erilaisia mahdollisia kehityskulkuja ammatillisella koulutuksella voisi olla. Mihin ammatillinen koulutus on menossa ja miten löytää toimenpiteitä sekä miten varaudutaan erilaisiin mahdollisuuksiin. Johtoryhmätyöskentelyn lisäksi olemme Turun ammatti-instituutissa eri koulutusyksiköissä rakennettu yhdessä opettajien kanssa koulutuslakohtaisia vaihtoehtoisia skenaarioita ja lähdetty tällä tavalla pohtimaan koulutuslakohtaisesti erilaisia tulevaisuuden muutoksia ja mitä ne tarkoittaisivat koulutusyksiköissä, millaista koulutusta pitäisi tarjota ja millaista osaamista esimerkiksi opettajat tarvitsevat tulevaisuudessa.

Kantola Mauri

Yliopistopuolella puolestaan esimerkiksi Helsingin yliopisto on julkaissut skenaarioita. Aika isollakin joukolla he ovat siellä pohtineet, mikä olisi yliopistolaitoksen mahdollinen tulevaisuus tai minkälaisissa skenaarioita voisi kuvitella. Ammattikorkeakoulupuolella olen mukana ryhmässä, joka Tulevaisuuden tutkimuksen Futura-lehdessä julkaissut artikkelin ammattikorkeakoulujen mahdollisista tulevaisuuksista ja sekin työ jatkuu. Muutkin tietysti ovat keskusteluja käyneet. Kyllähän eri koulutusasteet tuntuvat olevan tässä matkassa mukana ja kartalla.

Mervi Friman

Hienoa. Luulisinpa, että tämä voisi olla myös opiskelijoita kiinnostava aihe, koska heidän elämästään on myös kysymys ja juuri heidän tulevaisuudestaan. Mutta tämä keskustelu nyt tästä lähtisi vaikka kuinka pitkälle mielenkiintoisen aiheen parissa. Meidän pitää tähän lopettaa. Kiitos teille Kristiina ja Mauri artikkelista ja toivottavasti saadaan tästä teemasta jatkossakin lukea Tiedepolitiikka-lehdestä, koska aihe todellakin kuuluu siihen meidän fokukseemme.

Mauri Kantola ja Kristiina Ojala

Kiitos paljon.